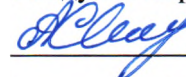


**ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра підприємництва і права

ЗАТВЕРДЖЕНО КАФЕДРОЮ

Завідувач кафедри

 Алла СВИТЛИЧНА

(протокол «01» вересня 2025 р. № 1)

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

(обов'язкова навчальна дисципліна)

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО  
ПРАВА: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТИ**

освітньо-професійна програма	Право
спеціальність	D8 Право
галузь знань	D Бізнес, адміністрування та право
рівень вищої освіти	Магістр
Навчально-науковий інститут економіки, управління, права та інформаційних технологій	

Полтава  
2025– 2026 н.р.

Робоча програма навчальної дисципліни «Актуальні проблеми цивільного та господарського: національний та міжнародний аспекти» для здобувачів вищої освіти за освітньо-професійною програмою Право

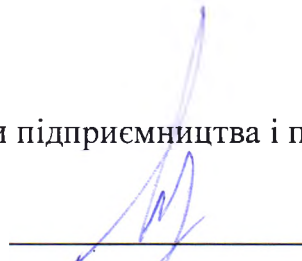
спеціальності D8 Право

Мова викладання: державна

Розробник:

Павло Шведенко, доцент кафедри підприємництва і права, к.ю.н, доцент

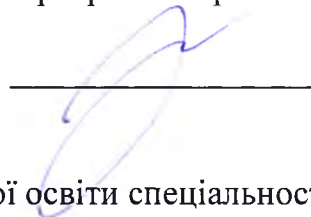
«01» вересня 2025 року



Павло ШВЕДЕНКО

Погоджено гарантом освітньої програми «Право»

«01» вересня 2025 року



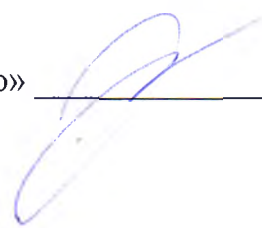
Олександр КАЛЬЯН

Схвалено радою з якості вищої освіти спеціальності «Право»

протокол «01» вересня 2025 року №1

Голова ради з якості

вищої освіти спеціальності «Право»



Олександр КАЛЬЯН

## 1. Опис навчальної дисципліни

Елементи характеристики	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Загальна кількість годин	150	
Кількість кредитів	5	
Місце в індивідуальному навчальному плані здобувача вищої освіти	обов'язкова	
Рік навчання (курс)	1 / D8ПР_мд_2025	1 /D8ПР_мз_2025[1]
Семестр	1	1
Лекції (годин)	26	16
Практичні (годин)	24	10
Самостійна робота (годин)	100	124
в т.ч. індивідуальні завдання	-	27
Форма семестрового контролю	Екзамен	

## 2. Мета вивчення навчальної дисципліни:

Формування у здобувачів вищої освіти системи знань щодо проблем теорії і практики нормативного регулювання цивільних та господарських відносин на національному та міжнародному рівнях, а також системного розуміння сучасної практики правозастосування норм цивільного та господарського законодавства з можливістю прогнозування подальших шляхів (тенденцій) розвитку юридичної науки відповідній сфері.

## 3. Передумови для вивчення навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна вивчається на першому році навчання другого (магістерського) освітнього рівня, є вихідною і не потребує обов'язкового попереднього вивчення освітніх компонентів.

Передумови вивчення дисципліни обумовлені складанням таких компонентів як:

ЄФВВ – форми вступного випробування для вступу на навчання для здобуття ступеня магістра, яка передбачає оцінювання рівня підготовленості вступника з фаху (конституційне право України; адміністративне право України; адміністративне судочинство в Україні; цивільне право України; цивільне процесуальне право України; кримінальне право України; кримінальне процесуальне право України; міжнародне публічне право; міжнародний захист прав людини).

ЄВІ – форми вступного випробування для вступу на навчання для здобуття ступеня магістра, яка поєднує тест загальної навчальної компетентності (критичне читання; аналітичне письмо; комунікація й медіація. Логіко-аналітичний компонент що включає наступні складники: логічне мислення; аналітичне мислення) та тест з іноземної мови.

## 4. Компетентності:

### Загальні:

- ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК 2. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.
- ЗК 3. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК 4. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
- ЗК 6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- ЗК 7. Здатність приймати обґрунтовані рішення.
- ЗК 8. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).
- ЗК 9. Здатність працювати в міжнародному контексті.

### **Спеціальні (фахові):**

СК 2. Здатність аналізувати та оцінювати вплив правової системи Європейського Союзу на правову систему України.

СК 3. Здатність аналізувати та оцінювати вплив Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини на розвиток правової системи та правозастосування в Україні.

СК 5. Здатність використовувати сучасні правові доктрини та принципи у правотворчості та в процесі застосування інститутів публічного і приватного права, а також кримінальної юстиції.

СК 6. Здатність обґрунтовувати та мотивувати правові рішення, давати розгорнуту юридичну аргументацію.

СК 8. Здатність застосовувати медіацію та інші правові інструменти альтернативного позасудового розгляду та вирішення правових спорів.

СК 9. Здатність застосовувати міждисциплінарний підхід в оцінці правових явищ та правозастосовній діяльності.

СК. 12 Здатність розвивати та утверджувати етичні стандарти правничої діяльності, стандарти професійної незалежності та відповідальності правника.

СК 15. Здатність самостійно готувати проекти актів правозастосування, враховуючи вимоги щодо їх законності, обґрунтованості та вмотивованості.

### **5. Програмні результати навчання:**

ПРН 2. Співвідносити сучасну систему цивілізаційних цінностей з правовими цінностями, принципами та професійними етичними стандартами.

ПРН 3. Проводити збір, інтегрований аналіз та узагальнення матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, цифрові, статистичні, тестові та інші, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи дослідження.

ПРН 12. Проводити порівняльно-правовий аналіз окремих інститутів права різних правових систем, враховуючи взаємозв'язок правової системи України з правовими системами Ради Європи та Європейського Союзу

ПРН 14. Обґрунтовувати правову позицію на різних стадіях правозастосування.

### ***Співвідношення програмних результатів навчання із очікуваними результатами навчання***

<b>Програмний результат навчання (визначений освітньою програмою)</b>	<b>Очікувані результати навчання навчальної дисципліни</b>
ПРН 2.	Спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності або галузі/ях знань цивільного та господарського права і є основою для оригінального мислення та проведення досліджень. Здатність інтегрувати знання та розв'язувати складні задачі з питань цивільного та господарського права у широких або мультидисциплінарних контекстах.. Зрозуміле і недвозначне донесення власних знань, етичних стандартів, висновків та аргументації у галузі цивільного та господарського права до фахівців і нефахівців, зокрема, до осіб, які навчаються.

	Здатність продовжувати навчання з високим ступенем автономії у галузі цивільного та господарського права.
ПРН 3.	<p>Спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності або галузі/ях знань цивільного та господарського права і є основою для оригінального мислення та проведення досліджень.</p> <p>Здатність інтегрувати знання та розв'язувати складні задачі з питань цивільного та господарського права у широких або мультидисциплінарних контекстах..</p> <p>Зрозуміле і недвозначне донесення власних знань, етичних стандартів, висновків та аргументації у галузі цивільного та господарського права до фахівців і нефахівців, зокрема, до осіб, які навчаються.</p> <p>Здатність продовжувати навчання з високим ступенем автономії у галузі цивільного та господарського права.</p>
ПРН 12.	<p>Критичне осмислення проблем у галузі цивільного та господарського права та на межі відповідних галузей знань.</p> <p>Здатність інтегрувати знання та розв'язувати складні задачі у сфері цивільного та господарського права у широких або мультидисциплінарних контекстах.</p> <p>Зрозуміле і недвозначне донесення власних знань, етичних стандартів, висновків та аргументації у галузі цивільного та господарського права до фахівців і нефахівців, зокрема, до осіб, які навчаються.</p> <p>Відповідальність за внесок до професійних знань і практики з питань реалізації норм цивільного та господарського права та/або оцінювання результатів діяльності команд та колективів.</p>
ПРН 14.	<p>Критичне осмислення проблем у галузі цивільного та господарського права та на межі відповідних галузей знань.</p> <p>Здатність інтегрувати знання та розв'язувати складні задачі у сфері цивільного та господарського права у широких або мультидисциплінарних контекстах.</p> <p>Зрозуміле і недвозначне донесення власних знань, етичних стандартів, висновків та аргументації у галузі цивільного та господарського права до фахівців і нефахівців, зокрема, до осіб, які навчаються.</p> <p>Відповідальність за внесок до професійних знань і практики з питань реалізації норм цивільного та господарського права та/або оцінювання результатів діяльності команд та колективів.</p>

#### **6. Методи навчання і викладання:**

*Словесні методи* (лекція, бесіда); *наочні методи* (моделювання професійних ситуацій, презентації, ілюстрування); *практичні методи* (виконання ситуаційних завдань, аналіз наукових джерел та судової практики, конспектування), *методи самостійної роботи* (виконання завдань самостійної роботи), *методи формування пізнавальних інтересів* (створення ситуації інтересу, ситуації новизни навчального матеріалу, метод використання

життєвого досвіду, навчальні дискусії для вирішення проблемної ситуації), *інтерактивні методи* (кейс-метод; дискусії, диспути, мозковий штурм, інтерактивної взаємодії)

## **7. Програма навчальної дисципліни :**

**Тема 1. Доктринальні уявлення про предмет, метод, функції, принципи і джерела цивільного та господарського права;**

Порівняльно-правовий аналіз основних доктринальних підходів щодо визначення предмету, методів, функцій, принципів та джерел цивільного та господарського права.

**Тема 2. Вчення про юридичні особи;**

Поняття юридичної особи приватного права та її ознаки. Класифікація юридичних осіб. Створення юридичної особи. Установчі документи юридичних осіб. Державна реєстрація юридичних осіб. Індивідуалізація юридичної особи. Місцезнаходження юридичної особи. Найменування юридичної особи. Комерційне (фірмове) найменування підприємницьких товариств. Використання юридичними особами торговельних марок та географічних зазначень товарів (продукції), послуг, робіт, які вони випускають, надають, виконують. Цивільна правоздатність та цивільна дієздатність юридичних осіб. Органи юридичної особи та їх види. Організаційно-правові форми юридичних осіб. Товариства та установи. Підприємницькі товариства. Господарське товариство та його види. Створення господарських товариств однією особою. Виробничий кооператив. Непідприємницькі товариства та їх види. Правовий статус установ. Філії та представництва юридичної особи. Припинення юридичних осіб.

**Тема 3. Об'єкти цивільних прав;**

Доктринальне розуміння об'єкта цивільних прав. Моністичний та плюралістичний підходи до розуміння об'єкта цивільних прав. Теорія об'єкт - благо. Оборотоzдатність об'єктів цивільних прав. Річ як об'єкт цивільних прав. Концепція нерухомих речей. Проблемні питання правового режиму об'єкта незавершеного будівництва. Майнові права як об'єкт цивільних прав. Доктринальне обґрунтування оборотоzдатності майнових прав. Результати робіт та послуги як об'єкти цивільних прав. Проблема їх розмежування.

**Тема 4. Вчення про речові права;**

Загальна характеристика речових прав в сучасному економіко-правовому середовищі. Право власності як суб'єктивне речове право, тягар утримання майна. Економічний аналіз права власності. Суб'єкти права власності – фізичні, юридичні особи, суб'єкти публічного права - зміст їх прав та межі їх здійснення.

Концепція володіння. Мирне володіння майном у практиці ЄСПЛ. Володіння – факт чи право? Володіння та утримання чи подвійне володіння? Види володіння. Володіння законне та незаконне (титульне та безтитульне). Володіння сумлінне та недобросовісне.

Право власності і право управління майном. Довірча власність як вид права власності. Право власності та інші речові права (емфітевзис, суперфіцій, сервітут) на нерухоме майно – земельні ділянки, житло, єдиний майновий комплекс. Правомірні очікування. Правовий режим спільної власності. Поняття речово-правових засобів захисту права власності. Проблеми зобов'язально-правового захисту речових прав. Позови про присудження та позови про визнання під час захисту речових прав. Віндикаційний позов та його співвідношення з іншими

речово-правовими позовами. Реституція за недійсним правочином та віндикаційний позов. Негаторні позови. Позови про визнання права.

### **Тема 5. Вчення про право інтелектуальної власності;**

Сучасні тенденції правової охорони права інтелектуальної власності в Україні:

- а) доктрина виключності майнових прав;
- б) доктрина «Fairuse» (добросовісного, сумлінного використання) в авторському праві;
- в) зміст та значення доктрини «*suigeneris*» для правової охорони об'єктів права інтелектуальної власності;
- г) порівняльний аналіз законодавства України і доктрини «*work made for hire*» (США).

Проблематика співвідношення правової охорони на об'єкти права інтелектуальної власності між собою: назва твору, персонаж, слоган як об'єкти авторського права та засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів, робіт і послуг;

Службові об'єкти права інтелектуальної власності та особливості розподілу прав на них.

Система колективного управління майновими правами у сфері авторського права та суміжних прав в Україні: 1) Повноваження організацій колективного управління; 2) Їх види, функції та форми діяльності .

### **Тема 6. Вчення про правочини;**

Правочини у доктрині приватного права. Поняття та види правочинів. Умови дійсності правочинів. Електронні правочини та електронна комерція. Укладення договору за допомогою інформаційно-телекомунікаційних систем та з використанням електронного підпису. Поняття та підстави недійсності правочинів. Види недійсних правочинів. Правові наслідки недійсності правочинів. Співвідношення правочину та договору у контексті рекодифікації цивільного законодавства України.

### **Тема 7: Зобов'язальне право: проблеми теорії і практики нормативного регулювання цивільних та господарських відносин.**

Поняття, загальна характеристика та функції зобов'язального права. Співвідношення зобов'язального та речового права. Система зобов'язального права. Поняття зобов'язання, його зміст та підстави виникнення. Суб'єкти у зобов'язанні. Заміна сторін у зобов'язанні. Третя особа у зобов'язанні. Види зобов'язань. Договірні та позадоговірні зобов'язання. Грошові зобов'язання.

Поняття та загальні умови виконання зобов'язання. Суб'єкти виконання зобов'язання. Предмет виконання зобов'язання. Спосіб, строк (термін) та місце виконання зобов'язання. Підтвердження виконання зобов'язання.

Загальна характеристика видів забезпечення виконання зобов'язання (зобов'язань). Неустойка. Завдаток. Порука. Гарантія. Застава. Притримання.

Поняття та загальна характеристика припинення зобов'язань. Підстави припинення зобов'язань. Виконання зобов'язання. Передання боржником кредиторіві відступного. Зарахування зустрічних однорідних вимог. Припинення зобов'язань за домовленістю сторін. Новація і сфера її застосування. Припинення зобов'язань шляхом прощення боргу. Неможливість виконання зобов'язання як підстава для його припинення. Поєднання боржника і кредитора в одній особі як підстава припинення зобов'язання. Смерть фізичної особи або ліквідація юридичної особи – підстава припинення зобов'язання.

Поняття та правові наслідки порушення зобов'язання. Одностороння відмова від зобов'язання. Розірвання договору. Поняття та умови відповідальності за порушення

зобов'язання. Підстави звільнення від відповідальності за порушення зобов'язання. Відповідальність за порушення грошового зобов'язання. Практика ВП ВС з окресленої проблематики.

### **Тема 8: Договірні зобов'язання суб'єктів цивільних та господарських відносин.**

Договір як регулятор цивільних відносин. Класифікації договорів. Зміст договору і тлумачення договору. Недійсність договорів. Проблематика неукладених договорів. Підстави, порядок та правові наслідки зміни або розірвання договору. Одностороння відмова від договору. Загальні засади захисту прав та інтересів сторони договору та інших осіб.

### **Тема 9. Недоговірні зобов'язання та їх система;**

Розмежування договірних й недоговірних зобов'язань. Правове значення такого розмежування. Система недоговірних зобов'язань в умовах рекодифікації Цивільного кодексу України. Недоговірні зобов'язання, що виникають з односторонніх правочинів (конкурс, публічна обіцянка винагороди).

### **Тема 10. Вчення про цивільно-правову відповідальність;**

Поняття, ознаки і функції цивільно-правової відповідальності. Економічний аналіз цивільно-правової відповідальності: відповідальність як механізм перерозподілу втрат.

Види цивільно-правової відповідальності. Проблема розмежування деліктної і договірної відповідальності.

Умови цивільно-правової відповідальності: Загальна формула і розподіл тягаря доказування.

Умови цивільно-правової відповідальності: Окремі елементи:

- а) Поняття протиправності у цивільному праві і концепція генерального делікту.
- б) Поняття шкоди та її види: майнова і немайнова (моральна) шкода.
- в) Причинний зв'язок: тест «якби не» (*conditio sine qua non*) і складні випадки, до яких тест не придатний.
- г) Вина у цивільному праві і стандарт розсудливої особи.

### **Тема 11: Проблемні питання спадкових правовідносин;**

Поняття та види спадкування. Відкриття спадщини. Час і місце відкриття спадщини. Спадкоємці. Право на спадкування, усунення від права на спадкування. Склад спадщини. Права та обов'язки осіб, які не входять до складу спадщини. Особливості спадкування окремих об'єктів. Спадкування обов'язку відшкодувати майнову шкоду (збитки) та моральну шкоду, яка була завдана спадкодавцем. Обов'язок спадкоємців відшкодувати витрати на утримання, догляд, лікування та поховання спадкодавця.

Поняття заповіту та право на заповіт. Види заповіту. Форма заповіту. Права заповідача. Заповідальний відказ. Покладення. Встановлення сервітуту у заповіті. Право на обов'язкову частку у спадщині. Підпризначення спадкоємця. Скасування та зміна заповіту. Недійсність заповіту. Спадкування частини спадщини, що не охоплена заповітом. Виконання заповіту.

Поняття спадкування за законом і коло спадкоємців за законом. Черговість спадкування за законом. Зміна черговості одержання права на спадкування. Спадкування за правом представлення. Розмір частки у спадщині спадкоємців за законом.

Поняття, предмет та форма спадкового договору. Сторони в договорі, їх права і обов'язки. Забезпечення виконання та розірвання спадкового договору. Практика ВП ВС з окресленої проблематики.

**Тема 12: Медіація – альтернативна процедура врегулювання цивільного та господарського спору.**

Загальні положення про медіацію (посередництво). Процедура медіації. Правовий статус медіатора. Медіація в цивільному та господарському судочинстві. Медіація як спосіб вирішення цивільних спорів. Медіація як спосіб вирішення господарських спорів. Медіація як спосіб вирішення сімейних спорів. Медіація як спосіб вирішення трудових спорів. Медіація як позасудовий спосіб вирішення земельних спорів. Медіація в нотаріаті. Медіація в адвокатурі. Медіація у сфері корпоративного управління.

**Тема 13: Міжнародно-правові аспекти регулювання цивільних та господарських правовідносин.**

Співвідношення міжнародного права з національною правовою системою України. Система міжнародних договорів, що регулюють цивільні та господарські правовідносини. Колізійні норми у цивільних і господарських правовідносинах. Місце міжнародних звичаїв у цивільних та господарських відносинах. Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Правила ІНКОТЕРМС у господарських договорах.

**Структура (тематичний план) навчальної дисципліни**

Назви тем	Кількість годин							
	денна форма				заочна форма			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		л	п	с.р.		л	п.	с.р.
Тема 1. Доктринальні уявлення про предмет, метод, функції, принципи і джерела цивільного та господарського права	11	2	2	7	11	2	-	9
Тема 2. Вчення про юридичні особи	12	2	2	8	9	-	-	9
Тема 3. Об'єкти цивільних прав	12	2	2	8	14	2	2	10
Тема 4. Вчення про речові права	12	2	2	8	10	-	-	10
Тема 5. Вчення про право інтелектуальної власності	11	2	2	7	9	-	-	9
Тема 6. Вчення про правочини	12	2	2	8	14	2	2	10
Тема 7: Зобов'язальне право: проблеми теорії і практики нормативного регулювання цивільних та господарських відносин	12	2	2	8	11	2	-	9
Тема 8: Договірні зобов'язання суб'єктів цивільних та господарських відносин	11	2	2	7	12	2	-	10

Тема 9. Недоговірні зобов'язання та їх система	12	2	2	8	14	2	2	10
Тема 10. Вчення про цивільно-правову відповідальність	12	2	2	8	11	-	2	9
Тема 11: Проблемні питання спадкових правовідносин	11	2	2	7	12	2	-	10
Тема 12: Медіація – альтернативна процедура врегулювання цивільного та господарського спору	10	2	-	8	11	-	2	9
Тема 13: Міжнародно-правові аспекти регулювання цивільних та господарських правовідносин	12	2	2	8	12	2	-	10
у т. ч. індивідуальні завдання	-	-	-	-	-	-	-	27
<b>Усього годин</b>	<b>150</b>	<b>26</b>	<b>24</b>	<b>100</b>	<b>150</b>	<b>16</b>	<b>10</b>	<b>124</b>

## 8. Теми практичних занять

### *денна форма навчання*

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Доктринальні уявлення про предмет, метод, функції, принципи і джерела цивільного та господарського права	2
2	Тема 2. Вчення про юридичні особи	2
3	Тема 3. Об'єкти цивільних прав	2
4	Тема 4. Вчення про речові права	2
5	Тема 5. Вчення про право інтелектуальної власності	2
6	Тема 6. Вчення про правочини	2
7	Тема 7: Зобов'язальне право: проблеми теорії і практики нормативного регулювання цивільних та господарських відносин	2
8	Тема 8: Договірні зобов'язання суб'єктів цивільних та господарських відносин	2
9	Тема 9. Недоговірні зобов'язання та їх система	2
10	Тема 10. Вчення про цивільно-правову відповідальність	2
11	Тема 11: Проблемні питання спадкових правовідносин	2
12	Тема 12: Медіація – альтернативна процедура врегулювання цивільного та господарського спору	-
13	Тема 13: Міжнародно-правові аспекти регулювання цивільних та господарських правовідносин	2
	<b>Разом</b>	<b>26</b>

### *заочна форма навчання*

№ з/п	Назва теми	Кількість годин

1	Тема 1. Доктринальні уявлення про предмет, метод, функції, принципи і джерела цивільного та господарського права	-
2	Тема 2. Вчення про юридичні особи	-
3	Тема 3. Об'єкти цивільних прав	2
4	Тема 4. Вчення про речові права	-
5	Тема 5. Вчення про право інтелектуальної власності	-
6	Тема 6. Вчення про правочини	2
7	Тема 7: Зобов'язальне право: проблеми теорії і практики нормативного регулювання цивільних та господарських відносин	-
8	Тема 8: Договірні зобов'язання суб'єктів цивільних та господарських відносин	-
9	Тема 9. Недоговірні зобов'язання та їх система	2
10	Тема 10. Вчення про цивільно-правову відповідальність	2
11	Тема 11: Проблемні питання спадкових правовідносин	-
12	Тема 12: Медіація – альтернативна процедура врегулювання цивільного та господарського спору	2
13	Тема 13: Міжнародно-правові аспекти регулювання цивільних та господарських правовідносин	-
	<b>Разом</b>	<b>10</b>

## 9. Теми самостійної роботи

*денна форма навчання*

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Доктринальні уявлення про предмет, метод, функції, принципи і джерела цивільного та господарського права	7
2	Тема 2. Вчення про юридичні особи	8
3	Тема 3. Об'єкти цивільних прав	8
4	Тема 4. Вчення про речові права	8
5	Тема 5. Вчення про право інтелектуальної власності	7
6	Тема 6. Вчення про правочини	8
7	Тема 7: Зобов'язальне право: проблеми теорії і практики нормативного регулювання цивільних та господарських відносин	8
8	Тема 8: Договірні зобов'язання суб'єктів цивільних та господарських відносин	7
9	Тема 9. Недоговірні зобов'язання та їх система	8
10	Тема 10. Вчення про цивільно-правову відповідальність	8
11	Тема 11: Проблемні питання спадкових правовідносин	7
12	Тема 12: Медіація – альтернативна процедура врегулювання цивільного та господарського спору	8
13	Тема 13: Міжнародно-правові аспекти регулювання цивільних та господарських правовідносин	8

	<b>Разом</b>	<b>100</b>
--	--------------	------------

*заочна форма навчання*

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Доктринальні уявлення про предмет, метод, функції, принципи і джерела цивільного та господарського права	9
2	Тема 2. Вчення про юридичні особи	9
3	Тема 3. Об'єкти цивільних прав	10
4	Тема 4. Вчення про речові права	10
5	Тема 5. Вчення про право інтелектуальної власності	9
6	Тема 6. Вчення про правочини	10
7	Тема 7: Зобов'язальне право: проблеми теорії і практики нормативного регулювання цивільних та господарських відносин	9
8	Тема 8: Договірні зобов'язання суб'єктів цивільних та господарських відносин	10
9	Тема 9. Недоговірні зобов'язання та їх система	10
10	Тема 10. Вчення про цивільно-правову відповідальність	9
11	Тема 11: Проблемні питання спадкових правовідносин	10
12	Тема 12: Медіація – альтернативна процедура врегулювання цивільного та господарського спору	9
13	Тема 13: Міжнародно-правові аспекти регулювання цивільних та господарських правовідносин	10
	<b>Разом</b>	<b>130</b>

### 10. Індивідуальні завдання

Індивідуальна робота здобувача вищої освіти має сприяти закріпленню теоретичного матеріалу та практичних навичок. Цей вид роботи реалізується шляхом самостійного виконання здобувачем вищої освіти індивідуального завдання в аудиторний і позааудиторний час: контрольної роботи для здобувачів заочної форми навчання.

### 11. Оцінювання результатів навчання

Програмні результати навчання	Форми контролю програмних результатів навчання	
	денна форма	заочна форма
ПРН 2.	<p><b>Поточний контроль:</b> виконання завдань на практичних заняттях; виконання завдань самостійної роботи; розв'язання тестів, написання контрольної роботи (для заочної форми навчання).</p> <p><b>Семестровий контроль:</b> екзамен</p>	

ПРН 3.	<b>Поточний контроль:</b> виконання завдань на практичних заняттях; виконання завдань самостійної роботи; розв'язання тестів, написання контрольної роботи (для заочної форми навчання). <b>Семестровий контроль:</b> екзамен
ПРН 12.	<b>Поточний контроль:</b> виконання завдань на практичних заняттях; виконання завдань самостійної роботи; розв'язання тестів, написання контрольної роботи (для заочної форми навчання). <b>Семестровий контроль:</b> екзамен
ПРН 14.	<b>Поточний контроль:</b> виконання завдань на практичних заняттях; виконання завдань самостійної роботи; розв'язання тестів, написання контрольної роботи (для заочної форми навчання). <b>Семестровий контроль:</b> екзамен

Критерієм успішного навчання є досягнення здобувачем вищої освіти мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним результатом навчання. Одним із обов'язкових елементів освітнього процесу є систематичний поточний контроль і підсумкова оцінка рівня досягнення результатів навчання.

### Схема нарахування балів з навчальної дисципліни

#### Денна форма навчання

Назва теми / Форма семестрового контролю	Форми контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти				Разом по темі
	Опитування	Виконання завдань на практичних заняттях	Виконання завдань самостійної роботи	Виконання тестів	
Тема 1. Доктринальні уявлення про предмет, метод, функції, принципи і джерела цивільного та господарського права	1	3	1	18	5
Тема 2. Вчення про юридичні особи	1	3	1		5
Тема 3. Об'єкти цивільних прав	1	3	1		5
Тема 4. Вчення про речові права	1	3	1		5
Тема 5. Вчення про право інтелектуальної власності	1	3	1		5
Тема 6. Вчення про правочини	1	3	1		5
Тема 7: Зобов'язальне право: проблеми теорії і практики	1	3	1		5

нормативного регулювання цивільних та господарських відносин					
Тема 8: Договірні зобов'язання суб'єктів цивільних та господарських відносин	1	3	1		5
Тема 9. Недоговірні зобов'язання та їх система	1	3	1		5
Тема 10. Вчення про цивільно-правову відповідальність	1	3	1		5
Тема 11: Проблемні питання спадкових правовідносин	1	3	1		5
Тема 12: Медіація – альтернативна процедура врегулювання цивільного та господарського спору	1	-	1		2
Тема 13: Міжнародно-правові аспекти регулювання цивільних та господарських правовідносин	1	3	1		23
<b>Всього</b>	<b>13</b>	<b>36</b>	<b>13</b>	<b>18</b>	<b>80</b>
ЕКЗАМЕН					<b>20</b>
<i>Разом</i>					<b>100</b>

1. Опитування (0-1 бал).

### Шкала та критерії та оцінювання

Кількість балів	Критерії оцінювання
1	Відповідь правильна, повна або містить змістовну відповідь на поставлене питання. Студент володіє термінологією, посилається на норми цивільного права та господарського права.
0	Відповідь відсутня, неправильна або не стосується питання. Відсутнє юридичне обґрунтування та використання термінології цивільного права.

2. Виконання завдань на практичних заняттях (0-3 бали).

### Шкала та критерії та оцінювання

Кількість балів	Критерії оцінювання
3	Завдання виконано повністю, правильно та обґрунтовано. Студент правильно застосовує норми цивільного права (зокрема положення Цивільного кодексу України), логічно аналізує ситуацію, використовує правову термінологію, наводить приклади та робить аргументовані висновки.
2	Завдання виконано частково, з помилками. Студент має базове розуміння матеріалу, але допускає помилки у застосуванні норм цивільного права і господарського права, обґрунтування поверхневе.
1	Завдання виконано з істотними помилками. Відповідь фрагментарна, відсутнє належне обґрунтування, студент слабо орієнтується в нормах цивільного права і господарського права.

0	Завдання не виконано або виконано неправильно. Відсутнє розуміння суті завдання та застосування норм цивільного права і господарського права.
---	---

3. Виконання завдань самостійної роботи (0-1 бал).

**Шкала та критерії та оцінювання**

Кількість балів	Критерії оцінювання
1	Відповідь правильна, змістовна та відповідає суті питання. Студент володіє базовою термінологією цивільного та господарського права, орієнтується в актуальних проблемах їх розвитку, може посилається на норми національного законодавства та окремі міжнародні стандарти або практику.
0	Відповідь відсутня, неправильна або не розкриває суті питання. Відсутнє розуміння актуальних проблем цивільного та господарського права, не використовується юридична термінологія та обґрунтування.

4. Виконання тестів (0-18 балів)

**Шкала та критерії та оцінювання**

Кількість балів	Критерії оцінювання
15-18	Студент правильно виконав більшість тестових завдань (90–100%). Демонструє глибоке розуміння норм цивільного законодавства, впевнено орієнтується у правових категоріях.
10-14	Виконано значну частину тестових завдань (70–89%). Студент загалом орієнтується у матеріалі, але допускає окремі неточності у застосуванні норм цивільного права.
5-9	Виконано близько половини тестових завдань (30–69%). Знання фрагментарні, студент має труднощі у правильному застосуванні норм законодавства.
0-4	Виконано менше 30% тестових завдань або відповіді переважно неправильні. Відсутнє розуміння основних положень цивільного права.

5. Форма проведення семестрового контролю згідно з робочим та навчальним планом  
– *екзамен.*

*Заочна форма навчання*

Назва теми / Форма семестрового контролю	Форми контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти				Разом по темі
	Опитування	Виконання завдань на практичних заняттях	Виконання завдань самостійної роботи	Написання контрольної роботи	
Тема 1. Доктринальні уявлення про предмет, метод, функції, принципи і джерела цивільного та господарського права	2	-	1	16	3

Тема 2. Вчення про юридичні особи	-	-	1		1
Тема 3. Об'єкти цивільних прав	2	5	1		8
Тема 4. Вчення про речові права	-	-	1		1
Тема 5. Вчення про право інтелектуальної власності	-	-	1		1
Тема 6. Вчення про правочини	2	5	1		8
Тема 7: Zobов'язальне право: проблеми теорії і практики нормативного регулювання цивільних та господарських відносин	2	-	1		3
Тема 8: Договірні zobов'язання суб'єктів цивільних та господарських відносин	2	-	1		3
Тема 9. Недоговірні zobов'язання та їх система	2	5	1		8
Тема 10. Вчення про цивільно-правову відповідальність	-	5	1		6
Тема 11: Проблемні питання спадкових правовідносин	2	-	1		3
Тема 12: Медіація – альтернативна процедура врегулювання цивільного та господарського спору	-	5	1		6
Тема 13: Міжнародно-правові аспекти регулювання цивільних та господарських правовідносин	2	-	1		19
<b>Всього</b>	<b>26</b>	<b>25</b>	<b>13</b>	<b>16</b>	<b>80</b>
ЕКЗАМЕН					<b>20</b>
<i>Разом</i>					<b>100</b>

Форми, шкала та критерії оцінювання результатів навчання при проведенні поточного контролю успішності здобувачів вищої освіти:

*1. Опитування (0-2 бали).*

**Шкала та критерії та оцінювання**

Кількість балів	Критерії оцінювання
2	Відповідь правильна, повна та обґрунтована. Студент впевнено володіє термінологією цивільного та господарського права, розкриває актуальні проблеми їх розвитку, посилається на норми національного законодавства та міжнародні акти/практику, демонструє аналітичне мислення.

1	Відповідь загалом правильна, але неповна або містить неточності. Студент орієнтується в темі, проте недостатньо глибоко розкриває проблематику, обмежено використовує термінологію та посилання на законодавство чи міжнародні стандарти.
0	Відповідь відсутня, неправильна або не стосується суті питання. Відсутнє розуміння актуальних проблем та юридичне обґрунтування.

*2. Виконання завдань на практичних заняттях (0-5 балів).*

**Шкала та критерії та оцінювання**

Кількість балів	Критерії оцінювання
5	Завдання виконано повністю, правильно та обґрунтовано. Студент правильно застосовує норми цивільного права (зокрема положення Цивільного кодексу України), логічно аналізує ситуацію, використовує правову термінологію, наводить приклади та робить аргументовані висновки.
3-4	Завдання виконано частково, з помилками. Студент має базове розуміння матеріалу, але допускає помилки у застосуванні норм цивільного права і господарського права, обґрунтування поверхневе.
1-2	Завдання виконано з істотними помилками. Відповідь фрагментарна, відсутнє належне обґрунтування, студент слабо орієнтується в нормах цивільного права і господарського права.
0	Завдання не виконано або виконано неправильно. Відсутнє розуміння суті завдання та застосування норм цивільного права і господарського права.

*Виконання завдань самостійної роботи (0-1 бали).*

**Шкала та критерії та оцінювання**

Кількість балів	Критерії оцінювання
1	Відповідь правильна, змістовна та відповідає суті питання. Студент володіє базовою термінологією цивільного та господарського права, орієнтується в актуальних проблемах їх розвитку, може посилатися на норми національного законодавства та окремі міжнародні стандарти або практику.
0	Відповідь відсутня, неправильна або не розкриває суті питання. Відсутнє розуміння актуальних проблем цивільного та господарського права, не використовується юридична термінологія та обґрунтування.

*3. Написання контрольної роботи (0-16 балів).*

**Шкала та критерії та оцінювання**

Кількість балів	Критерії оцінювання
15-16	Студент правильно виконав більшість тестових завдань (90–100%). Демонструє глибоке розуміння норм цивільного законодавства, впевнено орієнтується у правових категоріях.
10-14	Виконано значну частину тестових завдань (70–89%). Студент загалом орієнтується у матеріалі, але допускає окремі неточності у застосуванні норм цивільного права.

5-9	Виконано близько половини тестових завдань (30–69%). Знання фрагментарні, студент має труднощі у правильному застосуванні норм законодавства.
0-4	Виконано менше 30% тестових завдань або відповіді переважно неправильні. Відсутнє розуміння основних положень цивільного права.

5. Форма проведення семестрового контролю згідно з робочим та навчальним планом – *екзамен*.

### Шкала та критерії оцінювання екзамену

Шкала оцінювання, балів	Характеристика критерію
17-20	питання екзаменаційного білету розкрито у повному обсязі, проведено ґрунтовний самостійний аналіз питання, виклад систематизований та послідовний, достатньо посилань на історичні правові документи
13-16	питання екзаменаційного білету розкрито у достатньому обсязі, проведено ґрунтовний самостійний аналіз питань, виклад систематизований та послідовний
9-12	питання екзаменаційного білету в основному розкрито, але відсутній самостійний аналіз питань, виклад послідовний, але не достатні посилання на норми законодавства
5-8	питання екзаменаційного білету розкрито частково, відсутній самостійний аналіз питань, відповідь фрагментарна, не систематизована
1-4	питання екзаменаційного білету розкрито частково, відповідь носить описовий, а не аналітичний характер, не систематизована
0	відповіді на питання екзаменаційного білету не надано

\*екзамен складається з 2 теоретичних питань

## 12. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачене при вивченні навчальної дисципліни (за потреби)

Ноутбук, хмарні додатки Google, Internet-браузери, мережа Wi-Fi, мультимедійне обладнання (проектор, екран). Бібліотека юридичної літератури ПДАУ (<https://www.pdau.edu.ua/content/biblioteka-yurydychnoyi-literatury>), Електронний репозитарій ПДАУ (<http://dspace.pdau.edu.ua:8080>)

## 13. Політика навчальної дисципліни

13.1 **Щодо термінів виконання та перескладання:** практичні завдання, завдання із самостійної роботи, які здаються з порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (-30%). Здобувач вищої освіти може бути недопущеним до семестрового контролю з навчальної дисципліни у разі набрання кількості балів менше ніж межа незадовільного навчання. Кафедра на своєму засіданні приймає рішення про недопущення такого здобувача вищої освіти до семестрового контролю з відповідної навчальної дисципліни та повідомляє про це директорат навчально-наукового інституту, шляхом подання витягу з протоколу засідання кафедри. Директор навчально-наукового інституту своїм розпорядженням не допускає здобувача вищої освіти до семестрового контролю з відповідної навчальної дисципліни. Здобувач вищої освіти, який був не допущений до семестрового контролю з певної навчальної дисципліни, має підсумкову академічну заборгованість. Перескладання поточного та підсумкового контролю відбуваються за наявності поважних причин із дозволу деканату.

Повторне проходження контрольного заходу для ліквідації підсумкової академічної заборгованості допускається не більше двох разів із навчальної дисципліни: один раз викладачеві, другий – комісії, яку формує директор навчально-наукового інституту за участю викладачів відповідної кафедри. Отримана оцінка у разі другого повторного проходження контрольного заходу є остаточною.

**13.2 Щодо академічної доброчесності:** здобувач вищої освіти повинен дотримуватись Кодексу академічної доброчесності, Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату в Полтавському державному аграрному університеті, Порядку перевірки академічних текстів на наявність текстових запозичень у Полтавському державному аграрному університеті.

**13.3 Щодо відвідування занять:** навчання здобувачів вищої освіти, що передбачає проведення навчальних занять згідно розкладу упродовж навчального року передбачає їх безпосередню участь в освітньому процесі. Відвідування здобувачами вищої освіти всіх видів навчальних занять є обов'язковим. Відмітка про відвідування занять здобувачами здійснюється в журналі обліку аудиторної навчальної роботи викладача.

**13.4 Щодо зарахування результатів неформальної / інформальної освіти:** на здобувачів вищої освіти поширюється право про визнання результатів навчання, набутих у неформальній / інформальній освіті перед опануванням даної освітньої компоненти. Особливості неформального / інформального навчання регламентовані. Положення про порядок визнання результатів навчання, здобутих у неформальній та інформальній освіті здобувачами вищої освіти Полтавського державного аграрного університету.

**13.5 Щодо оскарження результатів оцінювання:** після оголошення результатів поточного або семестрового контролю здобувач освіти має право звернутися до викладача з проханням надати роз'яснення щодо отриманої оцінки. У разі неможливості спільного врегулювання ситуації здобувач вищої освіти має право оскаржити результати контрольних заходів. Підставами для оскарження результату оцінювання можуть бути: недотримання викладачем системи оцінювання, вказаної у робочій програмі навчальної дисципліни, необ'єктивне оцінювання та/або наявність конфлікту інтересів, якщо про його існування здобувачу вищої освіти не було і не могло бути відомо до проведення оцінювання. Результат оцінювання може бути оскаржений не пізніше наступного робочого дня після його оголошення. Для оскарження результату оцінювання здобувач вищої освіти звертається з письмовою заявою до директора навчально-наукового інституту, яку розглядає апеляційна комісія, сформована розпорядженням директора інституту. Апеляційна комісія протягом трьох робочих днів ухвалює рішення про наявність або відсутність підстав оскарження результату оцінювання. Присутність здобувача вищої освіти на засіданнях апеляційної комісії є обов'язковою. Висновки апеляційної комісії оформляються відповідним протоколом і доводяться до відома здобувача вищої освіти і викладача. Результатом розгляду апеляції є прийняття апеляційною комісією одного з двох рішень: попередня оцінка знань здобувача вищої освіти відповідає рівню досягнення результатів навчання і не змінюється або попередня оцінка знань здобувача вищої освіти не відповідає рівню досягнення результатів і здобувач заслуговує іншої оцінки (вказується нова оцінка відповідно до чинної в Університеті шкали оцінювання результатів навчання). За результатом апеляції оцінка результатів навчання здобувача вищої освіти не може бути зменшена.

## 14. Рекомендовані джерела інформації

### Нормативні:

1. Конституція України : Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80.#Text>
2. Цивільний кодекс України № 435-ІVІ від 16.01.2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
3. Господарський кодекс України № 436-ІV від 16.01.2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15/card2#Card>

### Основні:

1. Цивільне право. Конспект лекцій для студентів спеціальності 081 – «Право» денної та заочної форм навчання, Терещук Галина Андріївна. Луцьк: ЛНТУ, 2017. 267 с.
2. Господарське право : навч. посібник / укл. А.А. Бутирський. – Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. – 144 с.
3. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 1. Загальна. К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с
4. Цивільне право України: підручник в 2 т. кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ2000», 2014. 444 с.
5. Господарське право : навчально-методичний посібник (для студентів денної та заочної форми навчання) / Подчерковний О. П., Добровольська В. В., Зятіна Д. В., Будурова Г. М. Одеса : НУ "ОЮА", 2021. 166 с.

#### Допоміжні:

1. Дубович О., Шведенко П., Кальян О. Цивільний позов в кримінальному процесі. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 5(11). С. 247–262. URL: <http://surl.li/krfs>
2. Кальян О.С., Купчення Л.І., Шведенко П.Ю. Окремі питання захисту прав суб'єктів природоохоронних відносин у сільськогосподарському виробництві. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2023. № 3. С.215-218. URL : <http://surl.li/krfru>
3. Yasnolob, I.O., Chayka, T.O., Gorb, O.O., Kalashnyk, O.V., Konchakovskiy, Ye.O., Moroz, S.E., Shvedenko, P.Yu. (2019). Using resource and energy-saving technologies in agricultural production as a direction of raising energy efficiency of rural territories. *Ukrainian Journal of Ecology*, 9(1), 244-250. (Scopus).
4. Gorb, O., Yasnolob, I., Chayka, T., Shvedenko P. Ecological-agrochemical land evaluation and classification under organic farming. *Journal of Environmental Management and Tourism*, 2020, 11(6), стр. 1588–1595 (Scopus).
5. Demianenko, N., Yasnolob, I., Gorb, O., Shvedenko, P., Bardina, T. Innovative approaches to the formation and development of the startup ecosystem. *Journal of Environmental Management and Tourism*, 2023, 12(3), стр. 668–676 (Scopus).
6. Shevchenko, N., Marukhlenko, O., Trach, O., Shvedenko, P., Dubovych, O. The Use of Data Analytics in Public Administration for Corruption Prevention During Hybrid Warfare, *Pakistan Journal of Criminology*, 2024, 16(2), с. 943–958
7. Міжнародне приватне право. Навчальний посібник. Практикум В. О. Бажанов, О. О. Білик-Ромашенко, Т. В. Боднар, Е. М. Грамацький, І. А. Діковська, А. О. Кодинець, О. В. Кохановська, Р. А. Майданик, Л. В. Панова, Ю. Д. Притика, Л. І. Радченко, В. В.Цюра / кер. авт. кол. д-р юрид. наук, проф. І. А. Діковська. Київ: Юрінком Інтер, 2024. 368 с.
8. Житлове право України : навч. посіб. для підгот. до іспит. упоряд. І. В. Тетарчук, Т. Є. Дяків. Київ : Центр учбов. літ., 2020. 250 с.
9. Козловський. Є. В. Правове регулювання туристичної діяльності : навчальний посібник Є. В. Козловський ; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ : Цен тр учбової літератури, 2021. 272 с.
10. Римське приватне право : навч. посіб для підготовки до іспитів / упоряд. І. В. Тетарчук, Т. Є. Дяків. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 135 с.
11. Сімейне право України : підручник Т. В. Боднар. В. С. Гопанчук, О. В. Дзера ; за заг. ред. Т. В. Боднар, О. В. Дзери. 2-ге вид., стереотип. Київ : Юрінком Інтер, 2020. 520 с.
12. Дубович О., Шведенко П., Кальян О. Цивільний позов в кримінальному процесі. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 5(11). С. 247–262. URL: <http://surl.li/krfs>
13. Кальян О.С., Купчення Л.І., Шведенко П.Ю. Окремі питання захисту прав суб'єктів природоохоронних відносин у сільськогосподарському виробництві. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2023. № 3. С.215-218. URL : <http://surl.li/krfru>

14. Shevchenko, N., Marukhlenko, O., Trach, O., Shvedenko, P., Dubovych, O. The Use of Data Analytics in Public Administration for Corruption Prevention During Hybrid Warfare, *Pakistan Journal of Criminology*, 2024, 16(2), С. 943–958
15. Сьомич М.І., Стрілець Б.В., Шведенко П.Ю. Медіація в трудових спорах: перспективи застосування в Україні та досвід Європейського Союзу. Електронне наукове фахове видання «Юридичний науковий електронний журнал». С. 409-413. [http://www.lsej.org.ua/9\\_2024/100.pdf](http://www.lsej.org.ua/9_2024/100.pdf)
16. П. Шведенко, О. Дубович, І. Муравйова. Правова держава як гарант прав людини: виклики сьогодення і перспективи розвитку. № 1(55) (2025): Наукові перспективи URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/19470/19473>

#### **Інформаційні ресурси:**

17. Законодавство України: офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
18. Офіційний сайт Президента України. URL : <http://www.president.gov.ua>.
19. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. – URL : <http://www.kmu.gov.ua>.
20. Офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. URL : <http://www.nbuv.gov.ua/>
21. Бібліотека українських підручників. URL : <http://pidruchniki.ws/pravo>.
22. European Court of Human Rights. URL : <https://hudoc.echr.coe.int>
23. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Page/1>
24. Офіційний сайт Верховного Суду. URL : <https://supreme.court.gov.ua>.
25. Пошуково-аналітичний портал “Суд на долоні”. URL : <https://comp.com.ua>
26. Опендатабот : сторінка пошуку судових рішень. URL : <https://court.opendatabot.ua>